

مهارت‌های حقوقی و روانشناختیِ داوری

(با نگاهی بر داوری در حقوق عمومی و بین الملل)

نویسندگان:

سحر صادقیان

غفار معتمد

۱۳۹۸

سرشناسه:	محمدی، غفار، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	مهارت‌های حقوقی و روانشناختی داور: با نگاهی بر داور در حقوق عمومی و بین‌الملل / نویسندگان غفار محمدی، سحر صادقیان.
مشخصات نشر:	تهران: نشر بید، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری:	۱۴۲ ص.
شابک:	۹۷۸ - ۶۲۲ - ۶۵۹۲ - ۶۷ - ۳
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	داوری و جزا
موضوع:	Arbitration and award
موضوع:	داوری بین‌المللی
موضوع:	Arbitration (International law)
شناسه افزوده:	صادقیان، سحر، ۱۳۶۵ -
رده‌بندی کنگره:	K۲۴۰۰
رده‌بندی دی‌ئی:	۳۴۱/۱۵۲
ماره کتابخانه ملی:	۵۶۹۰۳۰۶

انتشارات بید

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، کوچه معتمدی زاده،

شماره ۲۷، واحد ۱۲

تلفن: ۰۹۰۲۴۸۶۸۹۵۶ - ۶۶۴۷۹۶۱۵ - ۶۶۴۷۹۶۱۵ - ۶۶۴۷۹۶۱۵

مهارت‌های حقوقی و روان‌شناختی داور

(با نگاهی بر داور در حقوق عمومی و بین‌الملل)

نویسندگان: غفار محمدی - سحر صادقیان

• چاپ اول: ۱۳۹۸ • شمارگان: ۵۰۰ نسخه • ناشر: بید

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۶۵۹۲ - ۶۷ - ۳

قیمت: ۲۲,۰۰۰ تومان

تمامی حقوق این اثر محفوظ است.

فصل اول: داوری و مهارت‌های آن در حقوق خصوصی ۱۳

۱۵	مبحث اول-تعریف داوری و انواع آن
۱۵	گفتار اول- تعریف داوری
۱۶	گفتار دوم- انواع داوری
۲۱	گفتار سوم- مزایای داوری
۲۲	گفتار چهارم- معایب داوری
۲۳	گفتار پنجم- شرایط اجبار به داوری
۳۱	مبحث دوم- اصول مورد توجه در داوری
۳۱	گفتار اول- اصل بی طرفی و استقلال داوری
۳۲	گفتار دوم- اصل توافقی بودن دعوی
۳۲	گفتار سوم- اصل رفتار مساوی و رعایت حق دفاع
۳۳	گفتار چهارم- اصل ابلاغ صحیح
۳۴	گفتار پنجم- اصل استقلال شرط داوری
۳۹	مبحث سوم- شرایط موافقتنامه (قرارداد) داوری
۳۹	گفتار اول- موافقتنامه داوری
۳۹	گفتار دوم- شکل موافقتنامه داوری
۴۰	گفتار سوم- انتخاب قانون حاکم
۴۲	گفتار چهارم- انتخاب زبان داوری
۴۲	گفتار پنجم- مواعد پیش بینی شده در باب داوری
۴۳	گفتار ششم- عوامل زوال قرارداد داوری
۴۳	گفتار هفتم- شرایط اختصاصی قرارداد داوری
۴۷	مبحث چهارم- مهارت‌های رسیدگی در داوری حقوقی
۴۷	گفتار اول- اهلیت طرفین در ارجاع دعوی به داوری
۴۹	گفتار دوم- دعاوی غیرقابل ارجاع به داوری

- ۴۹ گفتار سوم- انتخاب داور
۵۰ گفتار چهارم- شرایط داور
۵۲ گفتار پنجم- موارد محرومیت از داوری و جبران خسارت
۵۳ گفتار ششم- موارد ارجاع دعوی به دادگاه
۵۳ گفتار هفتم- جلسه استماع و رسیدگی
۵۴ گفتار هشتم- قصور در تسلیم لوائح و مدارک
۵۵ گفتار نهم- ارجاع امر به کارشناس
۵۷ مبحث پنجم - پایان داوری و صدور رای
۵۷ گفتار اول- صدور رای
۵۸ گفتار دوم- رأی مبتنی بر سازش طرفین
۵۸ گفتار سوم- قارت اول- رأی داور
۵۸ گفتار چهارم- بر اساس اعتراض وابطال رای داوری
۵۹ گفتار پنجم- نحوه اعتراض به آراء داوری
۶۱ گفتار ششم- تصحیح و تقبی رای و رای تکمیلی
۶۱ گفتار هفتم- موارد بطلان رای داوری
۶۳ گفتار هشتم - نکات تکمیلی در رای داور

فصل دوم: داوری در حقوق عمومی ۶۷

- ۶۹ مبحث اول- داوری در حقوق عمومی
۶۹ گفتار اول- داوری پذیری دعاوی میان دولت و سایرین
۷۱ گفتار دوم- مفهوم اموال دولتی در قوانین و مقررات
۷۸ گفتار سوم- تمایز میان اموال عمومی و دولتی
۸۰ گفتار چهارم- موانع داوری پذیری دعاوی مربوط به اموال عمومی و دولتی
۸۲ گفتار پنجم- تفکیک میان مرحله‌ی انعقاد قرارداد داوری و ارجاع دعوا به داوری
۸۴ گفتار ششم- ارجاع اختلافات مربوط به اموال مؤسسات عمومی غیر دولتی به داوری
۸۵ گفتار هفتم- داوری در مورد اموال شرکت‌های وابسته به شهرداری
۸۶ گفتار هشتم- حکم فروض گوناگون اختلاف دولت و دیگران در اصل ۱۳۹ قانون اساسی
۸۷ گفتار نهم- تحلیل پیش‌فرض‌ها
۸۹ گفتار دهم- بررسی رویه‌ی غالب دادگاه‌ها

- ۹۱ مبحث دوم- داوری در حقوق بین الملل
 ۹۱ گفتار اول- داوری پذیری دعاوی در حقوق بین الملل
 ۹۴ گفتار دوم- داوری در قوانین کشورها
 ۹۶ گفتار سوم- قواعد داوری اتاق بازرگانی بین المللی (ICC) و قواعد داوری آنستیرال
 ۹۷ گفتار چهارم- رویه داوری بین المللی
 ۹۹ گفتار پنجم- صلاحیت حقوق بین الملل عمومی
 ۱۰۵ تحلیل و نتیجه گیری

فصل سوم: مهارتهای روانشناختی داوری ۱۱۱

- ۱۱۳ مبحث اول- داوری حقوقی از منظر روانشناختی
 ۱۱۳ گفتار اول- ویژگیهای داوری حقوقی
 ۱۱۴ گفتار دوم- نقش اول داوری
 ۱۱۶ گفتار سوم- اصول داوری اثربخش
 ۱۱۹ گفتار چهارم- نکات کلیدی برای مدیریت جلسات مذاکره
 ۱۱۹ گفتار پنجم- رفتارهای اخلاقی در داوری
 ۱۲۱ مبحث دوم- مهارت های حرفه ای داوری
 ۱۲۱ گفتار اول- ۱۰ مهارت مذاکره در جلسات داوری
 ۱۲۳ گفتار دوم- مهارت سوال پرسیدن در مذاکرات داوری
 ۱۲۴ گفتار سوم- چگونه سوالات باز مطرح کنیم؟
 ۱۲۵ گفتار چهارم- مهارت گوش دادن فعال
 ۱۲۷ گفتار پنجم- نشانه های کلامی گوش دادن فعال
 ۱۲۹ گفتار ششم- گوش دادن همدلانه
 ۱۲۹ گفتار هفتم- هوش هیجانی برای درک احساسات درونی و پایه
 ۱۳۰ گفتار هشتم- ارائه و دریافت باز خورد
 ۱۳۲ گفتار نهم- یادداشت برداری
 ۱۳۳ گفتار دهم- شناخت زبان بدن
 ۱۳۳ گفتار یازدهم- همدلی کردن

مقدمه

یکی از مهمترین راهکارهای پیشگیری انباشت پرونده‌ها در محاکم و همچنین درگیر نشدن اصحاب دعوی با پیچ و خم‌های اداری و قضایی، پیش‌بینی شرط داوری در قراردادهای و یا ارجاع اختلافات به داور مدعی العین است. ریشه داوری را باید در خلأ دادگستری دولتی جست و جو نمود. بنابراین در ابتدا داوری به نواحی تنها طریق حل اختلاف به سهولت قابل درک بوده است. در عین حال، علی‌رغم تأمین مراجعه داوری دولتی و در حالی که مراجعه به آنها طریق عادی رفع اختلاف گردید، داوری بیشتر به این جهت احاطات خود ادامه داد که طرفین اختلاف مایل بودند منازعه آنها با تشریفات و هزینه کمتر و با سرعت بیشتر توسط اشخاصی که در انتخاب آنها دخالت داشته‌اند حل گردد. تمایل مزبور و لزوم احترام به آن موجب گردید که نظام‌های معتبر دادرسی، مقررات داوری بصورت کم و بیش دقیقی تدوین گردد.

مزایای حل اختلاف از این طریق بر هیچ‌کس پوشیده نیست. بهره‌شیر، از این شیوه، اختلافات بین اشخاص با سرعت و دقت به وسیله داوران منتخب طرفین که در مسائل مورد نزاع تخصص و آشنایی کامل با قوانین نیز دارند فیصله خواهد یافت. همچنین در داوری، مشکلات پیچیده و تعارض قوانین کمتر مطرح میگردد؛ داوران مکلف به رعایت اجرای کامل آیین دادرسی ملی و تشریفات دست‌وپاگیر محلی نیستند و از لحاظ ادله اثبات دعوی هم دستشان باز است.

با نگاهی بر روند موجود در کشورهای توسعه یافته در می‌یابیم مقوله‌ی داوری در این کشورها نهادینه شده، به گونه‌ای که به‌عنوان شغل و تخصص مورد توجه قرار گرفته است و اگر طرفین قرارداد در زمان اجرای مفاد قرارداد با مشکلی روبرو شوند، قبل از هر اقدام حقوقی و مراجعه به

قانون و دادگاه، اختلاف خود را به داور مرضی الطرفین یا داوری که در متن قرارداد مشخص شده عرضه می‌نمایند و رای و نظر داور ملاک عمل قرار می‌گیرد و محترم شمرده می‌شود.

در کشور ما نیز در میان مجموعه قوانین از گذشته‌های دور، موضوع داوری دارای اهمیت خاصی بوده است. امروزه در خصوص داوری داخلی، قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ و در ارتباط با داوری‌های خارجی قانون داوری تجاری بین المللی ۱۳۷۶ حاکم است. در قوانین جمهوری اسلامی ایران در مواد ۴۵۴ الی ۵۰۱ قانون آیین دادرسی مدنی باب هفتم به بحث درباره داوری پرداخته است.

نکته: که باید به آن توجه داشت این است در دعاوی حقوق خصوصی، رسیدگی‌ها از انعطاف بیشتری برخوردار است. ر. پاره‌ای از موارد اراده طرفین تعیین‌کننده صلاحیت‌ها و سازوکارهای رسیدگی است. داوری و رجوع دعاوی به سازوکارهای داوری و میانجیگری در عرصه حقوق خصوصی سهل‌تر و منعطف‌تر انجام می‌گیرد و این امر بر ارتباط با ماهیت نرم و لطیف این شاخه از حقوق نیست. اما در عرصه حقوق عمومی و حقوق بین الملل، حل و فصل دعاوی و مخاصمات روایت دیگری دارد. مثلاً اختلافات ایجاد شده بین شهروند و اداره و یا اختلافات ارضی میان دولتها را نمی‌توان به راحتی به دست داوری سپرد. چرا که ممکن است منفعت‌های عمومی و ملی را قربانی منفعت‌های خصوصی، تعارض منافع یا اشراف نداشتن بر امور حقوق عمومی و حقوق بین الملل بنماید. لذا باید توجه داشت در بیشتر دعاوی حقوق عمومی و حقوق بین الملل، مانند دعاوی مربوط به متاف ملی، اختلافات نهادهای سیاسی و امور حاکمیتی، اساساً رجوع به داوری معنای محصلی ندارد. امور حاکمیتی چه در مقام تولد، چه در مقام صیوروت و چه در مقام نزاع و مخاصمه میل به سرکشی و یکه تازی دارد و اصولاً داوری‌پذیری در آن جایگاهی ندارد. با این وجود حقوق عمومی و حقوق بین الملل را نمی‌توان همیشه با چهره‌ای عبوس و ناساز توصیف کرد. گاه عقلانیت سیاسی و دوراندیشی حقوقی، راه را برای به کارگیری ابتکارات و انعطافات حقوق خصوصی‌وار باز می‌کند. داوری در دعاوی حقوق عمومی و بین الملل نیز از همین باریکه صعب العبور راه خود را پیدا کرده و به تدریج مسیر خود را هموار می‌کند. اما هنوز هم مقایسه باریکه‌ی صعب العبور داوری در حقوق

عمومی و بین الملل، با پهنه‌ی فراخناک داورى در حقوق خصوصى مقایسه است که نتیجه آن از پیش معلوم است.

در کتاب پیش روی، بر اساس اهمیت و کارکردی که داورى می تواند در چرخه‌ی روابط اجتماعى و حقوقى جامعه داشته باشد، به بررسی مفهوم و ماهیت داورى پرداخته، اصول و مبانی آن را تشریح کرده و مهارتها و قوائد حاکم بر آن را بر اساس قوانین موضوعه ایران مورد بررسی و تحلیل قرار می دهیم. همچنین نگاهی خواهیم داشت بر مقوله و جایگاه داورى در حقوق عمومى و بین الملل و در مباحثی چون رویکرد داورى در دعاوى راجع به اموال عمومى و دولتى و داورى پذیرى دعاوى جاری بین الملل پرداخته و ابعاد مختلف این مسائل را تشریح خواهیم کرد. علاوه بر این، بر اساس اهمیتی که مهارت های روانشناختی حرفه ای در موفقیت فعالیت در نهاد داورى خواهد داشت، به بررسی این مهارت ها پرداخته و نکات کلیدی را جهت کارآیی بیشتر این نهاد ارزشمند ارائه خواهیم داد. در گردآوری مطالب و داده های این کتاب نیز سعی شده است ضمن استفاده از نظریات ارزشمند اساتید فن در کتابها و مقالات علمی و پژوهشی، از مطالب به روز سایتهای مرتبط با بحث داورى و حکمیت نیز بهره مند گردیم و تجربیات عملی آنان را نیز در لابلای این کتاب انعکاس دهیم.

به هر روی، نهاد داورى در ابتدای راه پر و پیچ و خم خود قرار دارد و سبز شدن و ثمر دادن این نهاد ارزشمند، توجه بیش از پیش و مستمر دست اندرکاران تئوریک و اجرایی کشور را می طلبد. امیدواریم کتاب حاضر نیز گامی باشد مفید و موثر در راه اعتلای این نهاد ارزشمند در ساختار نظام حقوقی کشور.

غفار محمدی (داور رسمی نهاد داورى دادورزان پویای مازندران)

سحر صادقیان (مشاور و کارشناس ارشد روانشناسی بالینی)

آمل - بهار ۱۳۹۸